

रब्बी ज्वारी उत्पादनाचे आधुनिक तंत्रज्ञान

लेखक

श्री. जगदीश काथेपुरी
विषय विशेषज्ञ
कृषिविद्या
कृषि विज्ञान केंद्र, धुळे

डॉ. दिनेश नांद्रे
कार्यक्रम समन्वयक
कृषि विज्ञान केंद्र,
धुळे

डॉ. पंकज पाटील
विषय विशेषज्ञ
पिक संरक्षण
कृषि विज्ञान केंद्र, धुळे

संपादक

डॉ. दिनेश नांद्रे
कार्यक्रम समन्वयक
कृषि विज्ञान केंद्र, धुळे

प्रकाशक

डॉ. शरद गडाख
संचालक, विस्तार शिक्षण तथा संशोधन
म.फु.कृ.वि., राहुरी

प्रति : १००० म.फु.कृ.वि./विस्तार प्रकाशन/घडिपत्रिका/क्र. २२९८/२०१९

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ
कृषि विज्ञान केंद्र
कृषि महाविद्यालय, धुळे

दुरध्वनी क्रं. (०२५६२) २३०३६२

संकेतस्थळ : <http://www.kvkdhule.org>

Email : pckvkdhule@gmail.com

pckvkdhule@rediffmail.com

रब्बी ज्वारी उत्पादनाचे आधुनिक तंत्रज्ञान

महाराष्ट्र अन्नधान्याच्या पिकामध्ये ज्वारी या पिकास अनन्य साधारण महत्त्व आहे. महाराष्ट्रातील अन्नधान्य पिकाखालील क्षेत्र व त्यापासून मिळणाऱ्या उत्पन्नाच्या ५० टक्के वाटा ज्वारी पिकाचा आहे. या पिकापासून अन्नधान्यासोबतच जनावरांच्या वाळलेला आणि ओल्या चान्याची गरजही भागवली जाते. रब्बी ज्वारीचा कडबा हा अतिशय चांगला चारा असून त्याची साठवणूकीतही प्रत चांगली टिकून राहते. महाराष्ट्र राज्यात रब्बी हंगामात ज्वारी ३१ लाख हेक्टर क्षेत्रावर घेतली जाते व त्यापासून १५ लाख मे. टन धान्य उत्पादन मिळते. महाराष्ट्रात एकूण ज्वारीच्या उत्पादनाच्या ४२ टक्के वाटा हा अहमदनगर, पुणे व सोलापूर या जिल्ह्यांचा आहे. सोलापूर जिल्ह्यामध्ये रब्बी ज्वारी खाली ७ लाख हेक्टर क्षेत्र आहे. रब्बी ज्वारी खाली ७ लाख हेक्टर क्षेत्र आहे. रब्बी ज्वारी खालील क्षेत्र खरीप ज्वारीच्या तुलनेत जास्त असूनही उत्पादन मात्र फारच कमी आहे. याचे मुख्य कारण म्हणजे रब्बी ज्वारी ही कोरडवाहू आणि वेगवेगळ्या प्रतीच्या जमिनीत विशेषतः हलक्या व मध्यम प्रतीच्या जमिनीत विशेषतः हलक्या व मध्यम प्रतीच्या जमिनीत उपलब्ध ओलाव्यावर घेतली जाते तसेच सुधारित तंत्रज्ञानाचा अवलंब कमी प्रमाणात केला जातो. सध्या जरी आपण अन्नधान्याच्या बाबतीत काही प्रमाणात स्वयंपूर्ण झालो असलो तरी भविष्यात आपणास कितीतरी पटीने अन्नधान्याचे उत्पादन वाढवावे लागेल कारण दिवसेंदिवस लोकसंख्येचे प्रमाण वाढत चालले आहे. तेव्हा खालील प्रमाणे सुधारित तंत्रज्ञानाचा अवलंब करणे गरजेचे आहे.

हवामान -

ज्वारी हे उष्ण व समशीतोष्ण प्रदेशात घेतले जाणारे पीक आहे. या पिकास उष्ण व कोरडे हवामान असेल तर पीक चांगले येते. परंतू तापमान ४० अंश सें.ग्रे. च्या खाली आल्यानंतर पिकांच्या वाढीवर अनिष्ट परिणाम होतो व दाणे भरत नाहीत.

जमीन -

रब्बी ज्वारीची पेरणी मोठ्या प्रमाणावर जिरायती क्षेत्रावर केली जाते. तेव्हा जिरायती क्षेत्रावर जास्त उत्पादन येण्यासाठी पाणी धरण्याची क्षमता असणारी भारी जमिनीची निवड करावी. सर्वसाधारणपणे ५.५ ते ८.५ सामू असणाऱ्या जमिनीत ज्वारी घेता येते.

